

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Нежид Юлії Степанівни на тему:
«Організаційно-економічний механізм регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки», поданої для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність дисертаційної роботи. Структурні зрушення в економіці країни як в цілому, так і в її регіонах, призводять до диференціації зайнятості на національному та регіональному ринку праці та до зміни в структурі зайнятості. Зайнятість є одним із найважливіших макроекономічних показників, що в сукупності з обсягом ВВП відображає сучасний рівень життя та добробут кожного громадянина. На сьогодні побудова ефективного організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в Україні є необхідною складовою економічної та соціальної політики держави. При чому, особливої уваги потребує регулювання зайнятості населення в аграрному секторі – стратегічній галузі, що формує продовольчу безпеку.

Проблема низького матеріального добробуту жителів сільської місцевості є загальноновизнаною реальністю. До причин низької зацікавленості працівників в зайнятості в аграрному секторі слід віднести скорочення зайнятості сільського населення, знецінення сільськогосподарської праці, зовнішню трудову міграцію, втрату сільськими територіями своєї самобутності та виключних функцій щодо нарощення трудового, природного, культурного й духовного потенціалу.

Проблеми регулювання зайнятості і подолання безробіття перебувають в центрі досліджень вітчизняних учених, що досліджують питання менеджменту, економіки праці та соціально-трудова відносин. Розв'язання даної проблеми дасть можливість підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, сприятиме добробуту населення, що в свою чергу вирішить низку соціально-економічних питань, які сьогодні турбують сільське населення. Ці питання знайшли своє відображення у ряді наукових досліджень і публікацій відомих науковців, а саме: С.І. Бандури, І.В. Білик, Д.П. Богині, О.Г. Булавки, О.В. Величко, С.І. Василюшина, І.Ф. Гнибіденка, В.К. Горкавого, О.В. Грідіна, О.А. Грیشної, В.С. Дієсперова, М.В. Зось-Кіора, А.М. Колота, Е.М. Лібанової, М.Б. Махсми, Л.І. Михайлової, І.П. Мосіюка, Т.І. Олійник, В.М. Онегіної, В.М. Петюха, М.С. Пономарьової, П.В. Савченко, М.В. Семикіної, Л.В. Транченко, І.В. Хлівної, Л.В. Шаульської, О.Г. Шпикуляка, К.І. Якуби, В.В. Ярової та ін.

Водночас, проблемі вдосконалення організаційно-економічного механізму функціонування та розвитку аграрного сектора приділили увагу такі науковці: В.Г. Андрійчук, І.В. Гончарук, М. Дергалюк, Й.С. Завадський, М.Й. Малік, Л.Л. Мельник, О.В. Олійник, П.Т. Саблук, А. Семенова, О.В. Ульяновченко та ін. Результати наукового доробку дали можливість

отримати потужну теоретичну та практичну базу для розв'язання численних проблем на ринку праці. Проте певні аспекти проблеми регулювання зайнятості населення, саме в аграрному секторі залишилися невирішеними та зумовили необхідність продовження подальших досліджень, завдяки чому було сформульовано тему, зміст, мету, завдання та практичну спрямованість дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретико-методичні положення та практичні висновки дисертаційної роботи отримані під час виконання теми наукових досліджень кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва «Удосконалення методології бухгалтерського обліку, аудиту і оподаткування в аграрних підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання» (номер державної реєстрації 0116U005796)¹, де автор обґрунтував мету, принципи та інструменти обліково-аналітичного забезпечення реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки; у межах виконання теми наукових досліджень кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету «Удосконалення методології організації обліку в умовах діджиталізації економіки та зміцнення економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0121U111966), де автор обґрунтував методику удосконалення обліку праці та її оплати як фактору організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі.

Для досягнення поставленої мети визначили й вирішували такі основні завдання:

- поглибити економічну сутність категорії «зайнятість»;
- визначити основні фактори формування зайнятості, враховуючи специфіку аграрного сектора;
- обґрунтувати зміст і структуру організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в сучасних умовах становлення і розвитку аграрного сектора економіки;
- проаналізувати демографічні процеси як фактор зайнятості сільського населення;
- визначити основні тенденції рівня зайнятості та ринку праці в аграрному секторі;
- обґрунтувати роль гідної оплати праці як домінантного економічного фактору формування зайнятості в аграрному секторі економіки;

¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України №431-р від 12.05.2021 р. та Наказ МОН України №689 від 18.06.2021 р. «Про утворення Державного біотехнологічного університету»

- розробити концептуальні основи детінізації зайнятості в контексті удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості;

- запропонувати методичні положення моделювання рівня зайнятості в аграрному секторі на регіональному рівні;

- розкрити інституційні засади організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки.

Наукова новизна роботи полягає у розробці теоретичних та методичних підходів щодо удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки і представлена основними положеннями дисертації, що виносять на захист, зокрема:

вперше:

- розроблено концептуальний підхід до реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки на інституційному рівні, що базується на концептуально-цільовому, структурно-змістовному та результативному блоках, що передбачає нагальність трансформацій демовідтворювальних, соціально-економічних та галузевих важелів, а також детінізації зайнятості в аграрному секторі економіки України.

удосконалено:

- структурно-компонентний підхід до реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки, який враховує фактори макро-, мезо-, мікрорівня, оптимізує процес прийняття управлінських рішень щодо ефективного регулювання зайнятості, що забезпечить продовольчу безпеку;

- підходи до ідентифікації складових та послідовності імплементації стратегії детінізації зайнятості в аграрному секторі економіки, що, поруч із наявними, включає вплив інституційного, економічного, мотиваційного, науково-інноваційного та організаційно-управлінського імперативів подолання тіньової зайнятості і передбачає досягнення збалансованої системи трудових відносин, подолання деформації бюджету, створення сприятливого бізнес-клімату для підвищення інвестиційної привабливості, розвиток підприємництва, підвищення конкурентоспроможності аграрного ринку праці тощо;

- концептуальні положення моделювання рівня зайнятості в аграрному секторі, які дозволяють оцінити прямий та опосередкований вплив екзо- та ендогенних факторів, встановити інтервальні контури рівня зайнятості в умовах домінуючого впливу демовідтворювальних, соціально-економічних процесів, а також галузевої структури сільськогосподарського виробництва, та визначити подальші управлінські рішення щодо регулювання зайнятості на регіональному рівні.

набуло подальшого розвитку:

– сутнісно-змістовне наповнення категорії «зайнятість», що, поруч з існуючими, полягає у її розумінні як сфери виробничих відносин працівників, що не суперечить законодавству, яка забезпечує реалізацію потенційних можливостей та прав працівників, щодо використання своєї робочої сили, реалізації людського капіталу, для створення благ, задоволення потреб і формування корисного ефекту в економічній, соціальній та правових сферах, є фундаментом економічного розвитку економіки та передбачає виокремлення серед її складових людського капіталу як домінуючого фактору, що визначає всі продуктивні здібності індивіда, які були сформовані в результаті життєвого досвіду і розвинені шляхом вкладання інвестицій в освіту, підвищення кваліфікації, самовдосконалення;

– сутнісно-змістовне наповнення категорії «організаційно-економічний механізм регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки», яке ідентифікує її як складну систему впорядкованих, узгоджених форм, методів, інструментів, важелів управління людським капіталом спрямованих на забезпечення, стимулювання, регулювання та контроль процесом виробництва, розподілу, обміну, споживання в аграрному секторі економіки;

– методичний підхід до встановлення тенденцій зайнятості, що базується на диференціації аналізу впливу факторів національного, регіонального та галузевого рівнів та, поруч із існуючими, передбачає систему секторального аналізу зайнятості, встановлення структурних її зрушень та визначення коефіцієнту локалізації зайнятих і дозволяє посилити дієвість організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості на національному та регіональному рівнях;

– обґрунтування концепту гідної оплати праці у сільському господарстві, що передбачає перегляд її місця у структурно-логічному ланцюгу функціонування домогосподарств та розгляд її у якості домінантного економічного фактору формування зайнятості в аграрному секторі економіки.

Аналіз дисертації Нежид Ю.С. вказує на достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, викладених у дослідженні, що мають значення для подальшого розвитку регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки.

Практична значущість роботи полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретико-методичні та практичні положення, одержані в результаті дослідження, сприятимуть вирішенню проблеми зайнятості в аграрному секторі економіки. Основні пропозиції дисертанта з удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки отримали практичне використання:

– у Інституті обліку і фінансів НААН України (довідка № 04/09 від 27.09.2022 р.), щодо запропонованого концептуального підходу до реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості на

інституційному рівні, що формується на основі концептуально-цільового, структурно-змістовного та результативного блоків та направлений на посилення впливу інституцій на регулювання процесами зайнятості шляхом створення сприятливих умов для їх розвитку;

– у Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (довідка № 08/09 від 22.09.2022 р.) щодо формування підґрунтя у сфері управління, що дозволить переглянути принципи та інструменти обліково-аналітичного забезпечення реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки, що в подальшому стане одним із складових розвитку аграрної галузі країни;

– у Державному підприємстві «Дослідне господарство «Елітне» Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України Харківської області (довідка № 05/09 від 05.09.2022 р.) щодо удосконалення концептуального положення моделювання рівня зайнятості в аграрному секторі, яке дозволяє оцінити прямий та опосередкований вплив екзо- та ендогенних факторів та встановити інтервальні контури рівня зайнятості в умовах домінуючого впливу певних факторів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз анотації та тексту дисертації, змісту публікацій Нежид Ю.С., дають змогу зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність результатів, отриманих у ході науково-теоретичного дослідження. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження.

Теоретичною і методичною основою роботи є базисні положення діалектичного методу та системного підходу до вивчення економічних процесів, теоретичних положень вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки, а також нормативно-правових актів. Відзначимо, що абстрактно-логічний та історичний методи використані під час узагальнення та поглиблення економічного змісту категорій «зайнятість» та «організаційно-економічний механізм регулювання зайнятості». Розрахунково-конструктивний метод та метод порівняння застосовано для аналізу сучасної демографічної ситуації в сільській місцевості, при оцінці тенденцій рівня зайнятості в аграрному секторі та аналізі оплати праці; Графічний метод використано при відображенні динаміки окремих економічних показників. За допомогою методу аналітичного групування виявлено залежність між часткою зайнятого населення у сільському господарстві та основними показниками розвитку аграрного ринку праці. Кореляційно-регресійний аналіз використано для визначення впливу головних факторів на рівень зайнятості в сільській місцевості. Монографічний метод застосовано при розробці методичних

засад організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки. Системно-узагальнюючий метод використано для формулювання висновків за результатами дослідження. У роботі усі методи дослідження були використані комплексно.

Характеристика основних положень роботи.

Здобувач Нежид Ю.С. продемонструвала глибоке й різнобічне осмислення досліджуваної проблеми. Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Безперечно перевагою роботи, яка складається з трьох розділів, є логічне обрання структури наукового дослідження, що забезпечило розв'язання завдань, поставлених у руслі двох методологічних стратегій: дескриптивної, яка передбачала обґрунтування об'єкта дослідження й аналіз методологічних джерел, та перспективної, яка пов'язана із визначенням подальших орієнтирів проведення дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання дослідження, предмет, об'єкт, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

У першому розділі дисертації поглиблено економічну сутність категорії «зайнятість»; визначено основні фактори формування зайнятості, враховуючи специфіку аграрного сектора; обґрунтовано зміст і структуру організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в сучасних умовах становлення і розвитку аграрного сектора економіки.

У другому розділі проаналізовано демографічні процеси як фактор зайнятості сільського населення; визначено основні тенденції рівня зайнятості та ринку праці в аграрному секторі; обґрунтовано роль гідної оплати праці як домінантного економічного фактору формування зайнятості в аграрному секторі економіки.

У третьому розділі дисертації розроблено концептуальні основи детінізації зайнятості в контексті удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості; запропоновано методичні положення моделювання рівня зайнятості в аграрному секторі на регіональному рівні; розкрито інституційні засади організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки.

Анотація дисертації, ідентична її основному змісту, адекватно відображає основні положення дослідження, додатки до дисертації інформаційно доповнюють її.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Результати дослідження опубліковано в 17 наукових працях, у тому числі в 6 статтях у наукових фахових виданнях України, з яких 5 включені до

міжнародних наукометричних баз; 1 статті у наукових періодичних виданнях інших держав; 11 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 4,85 ум. друк. арк., із яких особисто здобувачеві належить 4,7 ум. друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повністю відображена сутність та зміст отриманих результатів дослідження та їхня наукова новизна. Результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності.

При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено.

Схвалюючи стратегію і тактику наукового пошуку автора, у порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне висловити окремі побажання:

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації:

1. У першому розділі дисертаційної роботи (п. 1.1), в ході встановлення співвідношення між категорією «ринку праці» та результатами його роботи (рис. 1.3.), автором не наведено ряд суб'єктів ринку праці, що суттєвим чином визначають стан та обумовлюють його динаміку, зокрема: заклади освіти, задіяні в системі підготовки та перепідготовки незайнятого населення, недержавні заклади у сфері працевлаштування (кадрові агентства), громадські організації тощо.

2. При формуванні наукової новизни роботи потребує більшого обґрунтування зміст тверджень «структурно-компонентний підхід до реалізації організаційно-економічного механізму регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки, який враховує фактори макро-, мезо-, мікрорівня, оптимізує процес прийняття управлінських рішень щодо ефективного регулювання зайнятості, що забезпечить продовольчу безпеку» та «сутнісно-змістовне наповнення категорії «зайнятість», що, поруч з існуючими, полягає у її розумінні як сфери виробничих відносин працівників, що не суперечить законодавству, яка забезпечує реалізацію потенційних можливостей та прав працівників, щодо використання своєї робочої сили, реалізації людського капіталу, для створення благ, задоволення потреб і формування корисного ефекту в економічній, соціальній та правових сферах, є фундаментом економічного розвитку економіки та передбачає виокремлення серед її складових людського капіталу як домінуючого фактору, що визначає всі продуктивні здібності індивіда, які були сформовані в результаті життєвого досвіду і розвинені шляхом вкладання інвестицій в освіту, підвищення кваліфікації, самовдосконалення».

3. В дисертаційній роботі автором не розкрито стан виробництва продукції сільського господарства в країні і в регіональному розрізі та не визначена частка продукції, яка виділена на рослинництво і тваринництво.

4. В ході обґрунтування концепту гідної оплати праці у сільському господарстві (п. 2.3), що передбачає перегляд її місця у структурно-логічному ланцюгу функціонування домогосподарств та розгляд її у якості домінантного економічного фактору формування зайнятості в аграрному секторі економіки вважаємо, що автору доцільно було б надати сутнісно-змістовного наповнення категорії «гідна оплата праці» та розглянути дану категорію в контексті вирішення проблеми забезпечення справедливої оплати праці, оскільки внаслідок врахування особистісних якостей, складності виконуваних завдань, умов праці, розміру особистого внеску працівника у результати діяльності організації тощо, саме зазначене є потужним мотиваційним засобом підвищення якості та продуктивності праці на підприємстві.

5. Твердження автора, наведене у п. 3.2 роботи відносно того, що сільська молодь має менші можливості як до подальшого навчання після школи, так і для зовнішньої трудової міграції, а також те, що при вступі до ЗВО сільські діти не можуть належним чином конкурувати із випускниками міських шкіл, вважаємо надто узагальнюючим, дискусійним, а отже таким, що потребує обов'язкового підтвердження фактичними даними.

6. Автором у третьому розділі дисертаційного дослідження п. 3.3. та Додатку Ф досліджено найбільш розповсюджені зарубіжні моделі регулювання зайнятості. У той же час, автору доцільно було б додатково провести порівняльний аналіз вказаних моделей, з метою виявлення їх переваг та недоліків з наступним наданням рекомендацій щодо імплементації, з урахуванням специфіки національної економіки, позитивних елементів в українську модель регулювання зайнятості.

7. В дисертаційній роботі автором допущена певна кількість орфографічних, стилістичних та лексичних помилок, хоча, у цілому, наведені помилки та неточності, не впливають на зміст та цінність даної роботи, проте вимагають обов'язкового виправлення задля покращення загального враження від роботи.

8. У списку використаних джерел зустрічаються застарілі наукові праці, зокрема опубліковані в періодичних виданнях ще минулого сторіччя, що дає підстави для виникнення обґрунтованих сумнівів щодо актуальності запозичених автором даних та інформації, які були почерпнуті з них. З огляду на вказане, рекомендовано критично переглянути та відкоригувати вказаний список.

Висновок. Дисертаційна робота Нежид Ю.С. має наукову новизну і практичну значущість. Зміст повністю відображає основні положення дисертації. Дисертація написана грамотно, лаконічно, науково.

Дисертаційна робота Нежид Юлії Степанівни «Організаційно-економічний механізм регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки» за актуальністю, змістом, повнотою викладу її результатів у публікаціях здобувача, обсягом і якістю оформлення відповідає спеціальності 073 Менеджмент та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), і може бути рекомендованою до подання на розгляд та захист у разовій спеціалізованій вченій раді з присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Головуючий на засіданні
 зав. кафедри менеджменту,
 бізнесу і адміністрування,
 канд. екон. наук, доцент,
 Державного біотехнологічного університету

Олена СМІГУНОВА

